

AB'NİN ŞİLİ İLE İLİŞKİLERİ

Yrd. Doç. Dr. Ekrem Yaşar Akçay
Hakkari Üniversitesi, Hakkari
ey_akcay@hotmail.com

ÖZ: Güney Amerika'nın en özel ülkelerinden biri olan Şili, 17 milyon nüfusa ve 757.000 km² yüzölçümüne sahiptir. Oldukça köklü bir tarihe sahip olan Şili'de nüfus Avrupalılar ve onların torunlarından oluşmaktadır. Latin Amerika'nın en büyük hammadde üreticilerinden biri olan Şili aynı zamanda dünyanın en büyük maden yataklarına sahiptir. Diğer yandan Güney Amerika'daki en güçlü kurumlara ve bono piyasasına sahip olan Şili, ekonomik krizden etkilenmediği için pek çok devlet için cazibe merkezidir. Şili'nin AB ile 1996 yılında başlayan ilişkileri gün geçtikçe gelişmektedir. Hatta AB tarafından yapılan bazı açıklamalarda Şili'nin AB nezdinde ayrıcalıklı bir durumda olduğuna dair demeçler yer almıştır. Ancak bu konuda tartışmalar bulunmaktadır. Çünkü AB küresel bir yapı veya güç olmak ve Dünya Ticaret Örgütü doğrultusunda küresel bir ticaret sistemi sağlamak için hemen hemen bütün dünyayla ilişkilerini geliştirmektedir. Bunun için AB Tunus, Meksika, Şili gibi ülkelerle Serbest Ticaret Anlaşması gibi bazı anlaşmalar yapmaktadır. Böylece AB öncelikli olarak ekonomik daha sonra ise sosyal ve siyasal avantajlar elde etmektedir. Bu açıdan bakıldığında bu çalışma Şili AB için gerçekten farklı ve özel midir? Eğer bazı farklılıklar var ise Şili'nin diğer ülkelerden farklılıkları nelerdir? Gibi sorulara cevap arayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Güney Amerika, Şili, AB, Ayrıcalıklı İlişki, Küresel Aktör

EU'S RELATIONS WITH CHILE

ABSTRACT: Chile, one of the most exclusive countries in South America, has a population of 17 million and a surface area of 757,000 km². In Chile, which has a fairly long history, the population consists of Europeans and their grandkids. Chile, one of Latin America's largest producers of raw materials, also has the largest mineral deposits in the world. On the other hand, Chile, which has the most powerful institutions and bond markets in South America, is a center of attraction for many states as it is not affected by the economic crisis. Chile's relations with the EU, which began in 1996, are improving day by day. In fact, some statements made by the EU have made statements that Chile is in a privileged position in the EU. However, there are debates in this regard. Because the EU is developing a relationship with almost the whole world to become a global structure or power and to provide a global trading system in the direction of the World Trade Organization. To this end, the EU has made some agreements with countries such as Tunisia, Mexico and Chile, such as the Free Trade Agreement. Thus, the EU enjoys economic and later social and political advantages. From this point of view, this study will seek answers to questions such as whether Chile is truly different and specific for the EU, and if there are differences, how Chile's differences are from other countries.

Key Words: South America, Chile, EU, the Privileged Relation, Global Actor.

1. GİRİŐ

Şili, Arjantin'in batısında, Anda Dağları ve Büyük Okyanus arasında kalan Latin Amerika ülkelerinden biridir. Şili, kelime kökeni olarak Aymara yerlilerinin dilinde "Dünyanın bitimi" anlamına gelmektedir. 757.000 km²'lik yüzölçümüne sahip olan Şili, 17 milyonluk da bir nüfusa sahiptir. İdari olarak 15 bölgeye ayrılmış olan Şili'nin nüfusunun büyük çoğunluğu Avrupalılar ve onların torunlarından oluşmaktadır. Ülkeye özellikle Avrupa'dan İngiliz, İrlanda, Almanya, Hırvatistan, Filistin ve İtalya'dan göçmenler gelmiştir (Bozkurt, 2013: 3).

Şili oldukça köklü bir tarihe sahiptir. Şili'de M. Ö. 13000'li yıllarda insanlar yaşamaya başlamıştır. İlk yıllarda ülkede çok az madenin bulunması ve ülkedeki çöllerin varlığı nedeniyle ulaşımın sorunlu olması nedeniyle ülkeyle yeterince ilgilenilmemiştir. Ancak ilerleyen yıllarda tarım ürünlerinin varlığı nedeniyle ülke önemli bir tedarik merkezi olmuştur. Ekonomik olarak neo-liberal politikalara yönelen Şili'de en büyük sektörler hizmet, sanayi ve tarım sektörleridir. Diğer yandan Şili

Latin Amerika'nın en büyük hammadde üreticilerindendir. Aynı zamanda Şili, balıkçılık konusunda da önemli ülkelerden biridir (Aydın, 2011: 3-4).

Şekil 1. Şili Haritası

Kaynak: <http://www.zaytung.com/fotohaberdetay.asp?newsid=271788>, (27.12.2015).

Şili oldukça köklü bir tarihe sahiptir. Şili'de M. Ö. 13000'li yıllarda insanlar yaşamaya başlamıştır. İlk yıllarda ülkede çok az madenin bulunması ve ülkedeki çöllerin varlığı nedeniyle ulaşımın sorunlu olması nedeniyle ülkeyle yeterince ilgilenilmemiştir. Ancak ilerleyen yıllarda tarım ürünlerinin varlığı nedeniyle ülke önemli bir tedarik merkezi olmuştur. Ekonomik olarak neo-liberal politikalara yönelen Şili'de en büyük sektörler hizmet, sanayi ve tarım sektörleridir. Diğer yandan Şili Latin Amerika'nın en büyük hammadde üreticilerindendir. Aynı zamanda Şili, balıkçılık konusunda da önemli ülkelerden biridir (Aydın, 2011: 3-4).

Ülke başlangıçta İnk Krallığı'nın egemenliğinde yaşamıştır. Tarımla uğraşan Şili, az ya da çok gelişim göstermiştir (Bozkurt, 2013: 6). Daha sonra Şili, 1520 yılında dünyanın çevresini dolaşmak isteyen Ferdinand Magellan tarafından keşfedilmiş ve ilk Avrupalılar 1530'larda altın aramak için gelmişlerdir. Ancak bu insanlar Şili'nin yerel halkı tarafından püskürtülmüştür. 1536 yılında Deigo de Almagro And Dağları'nı aşarak Peru'yu keşfetmiş ardından ise Şili Copiapo vadisine ulaşmıştır. 12 Şubat 1541'de Pedro De Valdivia tarafından Mapocho Vadisi'nde Santiago del Nuevo Extremo şehri kurulmuş ve bu şehir Şili'nin başkenti olmuştur. 1542 yılında ise Şili İspanya'nın egemenliği altına girmiştir. Ancak bu yıllarda İspanyolların Şili'de ilerlemesinde engeller ortaya çıkmaya başlamıştır. Bir takım entrikalar, yerlilerin saldırıları, İspanyolların nüfusunun az olması, Valdivia'nın ülkenin kuzey ve güneyinde şehirler kurmasına neden olmuştur. Bu sayede nüfusta bir artış ve dolayısıyla ekonomik açıdan da gelişmelerin ortaya çıktığı Şili'de değişim süreci başlamıştır (İlk Yerli Halktan Günümüze Şili Tarihi, <http://www.latinulkelere.com/>, 2015).

18. yüzyıldan itibaren dünyada yaşanmaya başlayan Aydınlanma çağı ve Amerika Birleşik Devletleri'nin bağımsızlığını kazanması Şili'yi de etkilemiştir. Öyle ki 18 Eylül 1810'da Şili'de ilk hükümet meclisi 4 Temmuz 1811'de ise İlk Millet Meclisi kurulmuştur. 1811-1817 yılları arasında iktidar mücadelesinin geçtiği Şili'de General Bernardo O'Higgins iktidar olmuş ve 1818 yılında Şili, bağımsızlığına kavuşmuştur (Sargutan, <http://www.sargutan.com/>, 2015). Daha 1830'lu yıllarda alt yapı, demiryolları, liman, yol yapımları alanlarında önemli ilerlemeler kat eden Şili'nin ekonomisi, buğday, gümüş, bakır, tarımsal ve madeni ürünlerin işletilmesiyle büyümüştür (Bozkurt, 2013: 7).

20. yüzyılların ilk yıllarında Şili'de bazı olumsuz gelişmeler yaşanmıştır. Sanayinin gelişmesi, orta sınıf ve işçi sınıfının ortaya çıkışı, ülkeyi siyasi değişimlere itmiştir. 1920'de Arturo Alessandri'nin Cumhurbaşkanı olarak seçilmesiyle birlikte çeşitli politik gruplar arasında kutuplaşmalar başlamıştır. 1929 Buhranıyla büyük bir kriz geçiren Şili, yeni endüstri sahalarının yaratılmasıyla ekonomisini toparlamaya başlamıştır. Böylece okul, yol, köprü, demiryolları gibi çeşitli kamu yapılarının inşa edilmesine yardımcı olmuştur. 1964 yılında Hristiyan Demokrat Parti'den Eduardo Frei Montalya Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Montalya, toprak mülkiyeti hakları üzerine anayasal reformlar

gerçekleştirmiş, tarım reformunu teşvik etmiş ve ülkede eğitimi geliştirmek için bir takım çalışmalar yapmıştır (İlk Yerli Halktan Günümüze Şili Tarihi, <http://www.latinulkeler.com/>, 2015).

1970 yılında radikaller, komünistler ve sol Hıristiyan Partiler tarafından desteklenen Salvador Allenne'yi Cumhurbaşkanı seçmiştir. Allenne hükümeti ülkede derin bir kutuplaşmaya neden olsa bile bakır madenlerinin kamulaştırılması ve tarım reformunun genişletilmesi gibi önemli gelişmeler de yaşanmıştır. Allenne'nin reformları başlangıçta başarılı olmuştur. Şili ekonomisi yaklaşık %9 büyümüştür. Ancak daha sonraki senelerde %140'lık enflasyon oranı büyük yıkımlara neden olmuştur. Yiyecek sıkıntısı yaşanmış, karaborsacılık artmış ve bakır oranının düşmesiyle birlikte ihracatının hemen hemen tamamı bakıra dayalı olan Şili ekonomisi büyük yıkım yaşamıştır. Buna rağmen Allenne 1973'teki seçimlerde oy oranını %43 yaparak artırmıştır. Bu durum karşısında muhafazakârlar, milliyetçiler ve Hıristiyan Demokratlar birleşerek Demokratik Koalisyonu'nu kurmuşlar ve iki taraf arasında siyasi krizin çıkmasına neden olmuşlardır. 22 Ağustos 1973'te Hıristiyan Demokratlar ve muhafazakârların kontrolündeki Şili Meclisi bir karar alarak Allenne'nin Anayasa'yı deldiğini söyleyip onu diktatörlük kurmakla suçlamıştır. Bunun üzerine de 11 Eylül 1973'te General Pinochet önderliğindeki silahlı kuvvetler yönetime el koymuştur (1973: President overthrown in Chile coup, <http://news.bbc.co.uk/>, 2015).

1989 yılına kadar süren bu dikta rejiminden sonra seçimler yapılmış ve demokratik adımlar atılmaya başlanmıştır (Örmeci, 2014: 3). Demokratik seçimlerin yapılmasından sonra kurulan hükümet, sağlık ve eğitim hususlarında iyileştirme ve yoksulluk oranını düşürme gibi konularda önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. 1994 yılından itibaren ise Eduardo Frei Ruiz Tagle Cumhurbaşkanlığı görevine getirilmiş ve görevinin sona erdiği 2000 yılına kadar alt yapı, eğitim konularında ilerlemeler sağlanmış ve dünyanın çeşitli ülkeleriyle yapılan anlaşmalarla gelişme kat edilmiştir. 2000 yılında Ricardo Lacos Escobar Cumhurbaşkanı olmuştur. Bu dönemde ülkenin kalkınması, iç politika ve sosyal alanda gelişmeler yaşanması ve dünya ile entegasyonun sağlanması için oldukça önemli çalışmalar yapılmıştır. 2006 yılında ise Şili'de ilk defa bir bayan Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Göreve geldikten sonra sosyal politika, emeklilik gibi sorunların çözümüne yönelik çalışmalara öncelik vermiştir (İlk Yerli Halktan Günümüze Şili Tarihi, <http://www.latinulkeler.com/>, 2015). Yapılan bu reformlar neticesinde Şili Güney Amerika'nın en güçlü kurumlarına ve bono piyasasına sahip ülke olmasına neden olmuştur. Bu durum nedeniyle de Şili, genel olarak ekonomik krizlerden uzak kalmakta ve bölgeye yatırım yapmak isteyen çok uluslu şirketler ve devletler için de bir cazibe merkezi olmaktadır (Bumin, 2007: 3).

Şili'de yeniden demokrasi inşa edildikten sonra Şili hükümeti, dünyanın pek çok aktörüyle ikili ve çok taraflı anlaşmalar yaparak ülkeyi kalkındırmayı amaçlamıştır. Bu tür anlaşmaları yaptığı aktörlerden birisi de AB olmuştur. AB ile Şili arasında Çerçeve İşbirliği Anlaşması yapılmış ve ilişkiler geliştirilmeye başlanmıştır (International Cooperation, <http://ec.europa.eu/>, 2015). Bu anlamda Şili'nin AB ile yakın ve özel ilişkileri bulunmaktadır (Krakowski, 2008: 114). Ekonomik açıdan bakıldığında AB Şili'den maden, demir dışı metaller ithal etmektedir. AB ise Şili'ye makine, elektrik ürünleri, taşıma ekipmanı, kimyasal ürünler ve yakıt ihraç edilmektedir (Grugel, 2002: 15). Bundan hareketle Şili'nin AB'nin ayrıcalıklı ortağı olduğuna dair tartışmalar gündeme gelmeye başlamıştır. Çalışmamız da bu tartışma üzerinden devam edecektir. AB'nin Şili ile olan ekonomik ve siyasi ilişkileri gerçekten Şili'ye mi hastır? Yoksa AB ilişki içinde olduğu tüm üçüncü ülkelerle benzer ilişkiler mi kurmaktadır? Bu sorulara cevap bulunduğu takdirde AB'nin üçüncü ülkelerle ne tür ilişkiler kurduğu ve ayrıcalıklı ortaklarına ne tür ayrıcalıklar sağladığı genel bir şekilde realist çerçeveden ele alınmaya çalışılacaktır

2. AB'NİN ŞİLİ İLE İLİŞKİLERİ

AB ile Şili arasındaki ilişkiler, 1990 yılında imzalanan ve 1996 yılında yapılan İşbirliği Çerçeve Anlaşması'na yerini bırakan Topluluk İşbirliği Çerçeve Anlaşması ile başlamıştır (ESO, 2014: 5). 1990'da demokrasinin yeniden oluşturulmasından sonra işbirliğinin gerçekleşmesine izin verilmiş ve yapılan anlaşmanın odak noktası demokratik kurallara ve insan haklarına saygı olup,

ekonomik endüstriyel, çevresel, ticari, sosyal ve kurumsal alanlarda da işbirliği oluşturulması konusunda fikir birliğine varılmıştır (European Commission, <http://eeas.europa.eu/>, 2015). Bununla birlikte 1995 yılında, AB ve Şili arasında bilim ve teknoloji alanında bir komisyon kurup balıkçılık konusunda işbirliğinin ilerletilmesi için yapılan görüşmeler başlatılmıştır (Rayfuse, 2004: 320). Çünkü Avrupa Komisyonu 1994 yılında yayınladığı bir raporda Şili'nin NAFTA ile yoğun bir işbirliği içinde olduğunu ve Şili ile AB arasında ilişkiler gelişmezse AB'nin ekonomik ve ticari olarak zarar göreceği konusunda uyarılarda bulunmuştur. Bu durumun neticesinde 1996 yılında yapılan ve 1999'da yürürlüğe giren, iki taraf arasında siyasi ve ekonomik işbirliğini kuran İşbirliği Çerçeve Anlaşması ile ilişkiler geliştirilmeye devam etmiştir (Dür, 2007: 847). Bununla birlikte Şili 1998 yılında mali ve teknik yardımların uygulanması ve ekonomik işbirliğini içeren bir çerçeve anlaşma yaparak AB ile Şili arasındaki mali, idari ve hukuki işbirliği perçinlenmiştir (European Commission, <http://eeas.europa.eu/>, 2015). Bu yüzden AB Şili için önemli bir ortak durumuna gelmiştir (Commission of European Communities, 1995: 6-9).

Bunların yanında Şili, AB'nin askeri alanlarda işbirliği yaptığı ülkelerden biri durumundadır. Şili Bosna-Hersek askeri operasyonu ve ALTHEA'ya tek taraflı katılım anlaşması yapmıştır. Şili bu anlaşma kapsamında AB askeri kriz yönetimine personel ve teçhizat konularında gerekli yardımları yapmayı kabul etmiştir (<http://ec.europa.eu/>, 2015).

İlişkiler 2002 yılında yapılan ve 1 Şubat 2003'te yürürlüğe giren AB-Şili Ortaklık Anlaşması ile politik, ekonomik, ticari işbirliğini kapsayan kapsamlı bir hale gelmiştir (<http://trade.ec.europa.eu/>, 2015). Pascal Lamy bu anlaşmanın AB'nin Latin Amerika ülkeleriyle önemli bağlar kurduğunu, anlaşmanın 21. yüzyılın önemli ticari anlaşmalarından bir olduğu ve taraflara ekonomik ve ticari anlamda önemli faydalar sağlayabileceğini söylemiştir (International Business Publications, 2012: 34). AB-Şili arasında yapılan Ortaklık Anlaşması kapsamında sanayi ürünlerinde AB tarafından Şili'ye uygulanan Gümrük vergileri ve eş etkili vergiler anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren kaldırılmış; Şili tarafından AB'ye uygulanan tüm gümrük vergileri ve eş etkili vergiler en uzun olanı 1 Ocak 2010 olmaz üzere 3 aşamada kaldırılmıştır (Aydın, 2011: 20). Bu anlaşma sayesinde günümüzde artık endüstriyel ürünlerin % 100'ü, tarım ürünlerinin %81'i, balık ürünlerinin % 91'i gümrüksüz geçmektedir (Ahearn, 2011: 11).

Diğer yandan söz konusu anlaşmaya göre;

- Ticarete sınırların kaldırılması
- Açık, stabil, ihracatçılar, ithalatçılar ve yatırımcılar için şeffaf kurallar oluşturulması
- Malların, sermayenin, hizmetlerin ve kamu alımlarında serbest ticaret alını oluşturulması
- Yatırım ve sermaye alanlarında liberalleşme
- Sanayi ürünlerinde olduğu kadar tarım ve balıkçılık alanlarında da ekonominin liberalleşmesi
- Temel hak ve hürriyetleri korumak ve güçlendirmek amaçlanmıştır (EENI, <http://en.reingex.com>, 2015; Regional Trade Agreements, <https://www.gov.uk>, 2015).

Ortaklık anlaşması aynı zamanda siyasi diyalog ve sivil toplumun geliştirilmesi alanlarında da sağlamıştır (EU-Chile Relations, <http://www.eesc.europa.eu/>, 2015; Scherlin, <https://gupea.ub.gu.se>, 2015). Öyle ki bu süreç 2003'ten beri düzenli olarak yapılmaktadır (<http://www.eu2005.lu/>, 2015). Bu anlaşma aynı zamanda yılda iki kez düzenlenmesi öngörülen bakanlıklar düzeyinde toplantılar da içermektedir. 2005 yılında güçlendirilen Ortaklık Anlaşması'nın kapsamına şu alanlar dahil edilmiştir (Dominiquez, 2006: 6).

- Bilgi toplumunun sağlanması
- Sosyal eşitsizliğin önüne geçilmesi
- Kültürel çeşitliliğin korunması
- Refahın sağlanması

- Gümrüklerden geçiş
- Demokrasi ile gelmiş hükümetin olması
- İnsan haklarının korunması
- Terörizme karşı mücadele
- Sosyal dayanışmayı sağlama
- Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması konularında da işbirliği içinde olunması gerektiği 1999 yılında yapılan Rio, 2002 yılında yapılan Madrid, 2004 yılında yapılan Guadalara ve 2006 yılında yapılan Viyana zirvelerinde vurgulanmıştır (European Commission, <http://eeas.europa.eu/>, 2015).

Bunların yanında Şili-AB ilişkilerinde;

- Bilim ve Teknolojide İşbirliği
- Kimyasal maddeler
- Hava Taşımacılığı
- İnsan hakları
- Sağlık, Gıda ve Tarım
- Çevre
- Nanoteknoloji
- Balıkçılık
- Enerji
- İş ve Sosyal Politikalar
- Bölgesel Politikalar konularında anlaşmalar ve diyalog süreci başlatılmıştır (EU-Chile Association Agreement, <http://www.esf.be/>, 2015; European Commission, <https://ec.europa.eu>, 2015; <http://trade.ec.europa.eu/>, 2015).

Diğer yandan Şili'nin ekonomik performansı çerçevesinde AB, iki taraf arasındaki ilişkilerin geliştirilip bölgesel ve alt bölgesel programlar gibi yeni alanlarda işbirliğinin sağlanmasına karar vermiştir (EU Relations with Republic of Chile, <http://eeas.europa.eu/>, 2015). Bu kapsamda da Haziran 2011'de iki taraf arasında niyet mektupları imzalanarak altı yeni alanda daha işbirliği yapılmıştır. Bu alanlar;

- Turizm
- Sınai işbirliği
- Hammadde
- Standartlaşmada işbirliği
- Dünyanın uzaydan gözlenmesi ve uydu alanlarında işbirliğidir (EuroChile, <http://www.clustercollaboration.eu/>, 2015).

Bununla birlikte 1 Şubat 2003 yılında Ortaklık Anlaşması kapsamında yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması ile iki taraf arasındaki ilişkiler geçmişe oranla oldukça artmıştır. Anlaşmaya göre malların, ticaretin ve kamu alımları konusunda serbest ticaret alanlarının oluşturulması ve yatırım, sermayenin serbest dolaşımı, fikri ve sınai hakların korunması, rekabet ve uyuşmazlıkların çözümü konularında işbirliği öngörülmüştür. Mallar açısından serbest ticaret alanı şarap ve sert alkollü içeceklerde ticaretin kolaylaştırılmasını ve hijyen ve bitki sağlığı açısından gerekli önlemlerin alınmasını içermektedir (Yılmaz, 2008: 93). Bu anlaşma ve gerekli önlemler ile Şili ekonomisinin ve pazarının serbestleşmesi ve AB politikalarına göre uyumlaştırılması amaçlanmıştır (Wu, 2012: 394).

Söz konusu bu anlaşma sayesinde AB ile ekonomik ilişkilerin gelişmesi Şili'nin ekonomisinin dinamikliğini de artırmıştır (Moreira and Blyde, 2006: 33; Nowak, Herzer and Vollmer, 2007: 102; Leslie, 2009: 19). Şili'nin ekonomik olarak liberalleşmesi hemen hemen sağlanmıştır. Ekonomik olarak bakıldığında Serbest Ticaret Anlaşması sonrasında AB Şili'nin ikinci büyük ticaret ortağı ve üçüncü büyük ihracat pazarı olmuştur (Countries and Regions, <http://ec.europa.eu/>, 2015; Krakowski, 2008: 113). Örneğin 2003 yılında Şili, ihracatının %25'ini, ithalatının %19'unu AB ile

gerçekleştirmişti (Nowak, Helzer and Wollmer, 2008: 292; DTM, 2002: 5-6). Diğer yandan iki taraf arasındaki ticaret 2003-2011 yılları arasında 7.7 milyar Euro'dan 18.3 milyar Euro'ya çıkmıştır (EENI, <http://en.reingex.com/>, 2015). AB'nin Şili'ye Dolaysız Dış Yatırımı %37 olmuştur (Dominguez, 2015: 80). 1995-2005 yılları arasındaki verilere bakıldığında ise AB'nin Şili'den ithalatı 3.2 milyar Euro'dan 8 milyar Euro'ya yükselmiştir. AB'nin Şili'ye ihracatları ise 2.4 milyar Euro'dan 3.8 milyar Euro'ya yükseltmiştir (Yılmaz, 2008: 93).

Diğer yandan Serbest Ticaret Anlaşması ile iki taraf arasında ticari olarak daha iyi ilişkilerin yanı sıra daha yoğun siyasi diyaloglar, Avrupa entegrasyon modelini geliştirip güçlendirmek de amaçlanmıştır (Woolcock, 2007: 5). Bu sayede Şili'nin AB ile olan bağları farklı boyutlarda güçlenerek devam edecek, Şili'de ekonomik ve siyasi istikrar sağlanacak diğer taraftan AB'nin global bir aktör olma yolundaki hedefine de gidilmeye çalışılacaktır (Garcia, 2004: 10; Chumacero, Fuentes and Hebbel, <http://repec.org/>, 2015).

AB'nin Dış Ticaretten Sorumlu Komisyon üyesi Peter Mandelson da 27-31 Mart 2006 tarihlerinde arasında yaptığı Latin Amerika gezisinde AB'nin yatırım ve ihracat piyasası için bölgenin kilit aktörü olduğunu vurgulayarak ilişkilerin geliştirilmesi halinde ekonomik büyümenin daha da fazla olacağını ve refahın artacağını söylemiştir. Latin Amerika'nın dünyanın en önemli tarım ihracatçılarından biri olduğunu ifade eden Mandelson, bu başarının AB ile ilişkileri neticesinde kazanıldığını belirtmiştir. Çünkü AB standartları sayesinde dünya ile rekabet edebilecek duruma gelen Latin Amerika ülkeleri ve özellikle de Şili yeni pazarlara girişlerde büyük avantajlar yakalamışlardır (<http://trade.ec.europa.eu/>, 2015). Bu durum AB için de büyük avantajlar sağlamıştır. Öyle ki 2005'te yer alan verilerde AB ve Şili'nin ikili ticaretinin %25 arttığı görülmüştür. Yani AB ve Şili Uluslararası piyasalara beraber girmeye başlamıştır (<http://trade.ec.europa.eu/>, 2015).

Mart 2011'de ise AB ve Şili arasında demokrasiyi sağlamlaştırmak, yoksulluğu azaltmak ve ekonomik kalkınmayı artırmak amacıyla bir Memorandum imzalanmıştır. Üstelik bu unsurların ekonomik işbirliği ve teknolojik yenilikler, yoksulluğu azaltma çalışmaları, sosyal kalkınma, dünya ekonomik sistemine aşamalı olarak entegre olma, çevre ve doğal kaynaklar ve devletin yaptığı reformları desteklemek gibi diğer öncelikleri tamamlayacağı da kabul edilmiştir (European Commission, <http://eeas.europa.eu/>, 2015).

Bununla birlikte, 23 Ocak 2013'te AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton, Şili Dışişleri Bakanıyla görüşmüş ve ilişkilerin daha da derinleştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Günümüz dünyasında kimsenin tek başına olmadığını belirten Ashton, ilişkilerin sadece ikili değil aynı zamanda küresel düzeyde olması gerektiğini söylemiştir. Ashton'a göre bu sayede terörizm, güvenlik, nükleer silahların yayılmasını önleme, organize suçlarla mücadele gibi alanlarda güçlü ve derin işbirliklerinin olabileceğini vurgulamıştır. 26-27 Ocak 2013'te yapılan EU-CELAC Zirvesi'nde de Ashton ve Şili Dışişleri Bakanı Alfredo Moreno büyüme ve istikrar konularını görüşmüşlerdir. (Summits in Latin America this week, <http://eeas.europa.eu/>, 2015).

3 Ekim 2013'te yapılan AB-Şili Ortaklık Konseyi'nin 11. toplantısında siyasi diyalogun oldukça sıkı olduğu ve uluslararası forumda taraflar arasındaki koordinasyonun daha iyi olduğu görülmüş, günümüzde AB'nin Şili'nin ikinci büyük ticari ortağı ve en önemli yatırım sağlayıcısı olduğu belirtilmiştir. Diğer yandan Şili'nin AB'nin Güvenlik ve Savunma Politikası'na katılması da takdirle karşılanmış ve bu sayede ortak çıkarları olan güvenlik ve savunma alanının uluslararası işbirliğiyle güçlendirilebileceği ifade edilmiştir (11 th EU-Chile Association Committee, <http://eeas.europa.eu/>, 2015).

10-11 Haziran 2015'te Brüksel'de yapılan EU-CELAC toplantısında ise iki taraf arasındaki bağların derinleştirilmesi hususu görüşülmüştür. İki taraf arasında işbirliğinin oldukça köklü olduğunu belirten taraflar;

- İş olanaklarını artırma, hayat standartlarını geliştirme, eğitim seviyesini yükseltme ve büyümeyi gerçekleştirme ve herkesin faydalanmasını sağlamak amacıyla ticaret ve yatırıma önem verilmesi

- Demokrasi, uluslararası hukuk ve temel hakların garanti altına alınarak her iki taraf için de özel önemi olan temel değerleri koruma ve geliştirme
- Terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, organize suçlarla mücadele, iklim değişikliği, doğal afetler gibi konularda önlemler alarak sivil halkın korunmasını sağlama konularında da işbirliği yapılması ve böylece ilişkilerin derinleştirilip geliştirilmesi kararını almışlardır (EU, Latin America and Caribbean leaders deepen partnership for the next generation, <http://eeas.europa.eu/>, 2015).

3.SONUÇ

Avrupa Birliği, Dünya Ticaret Örgütü'nün oluşturmaya çalıştığı Adil ve Açık Ticareti içeren küresel bir ticari sistemin kurallarına göre bir ticaret politikası geliştirmeye çalışmaktadır. Bu kapsamda AB, dünyanın hemen hemen bütün ülkeleriyle ticari ilişkiler kurarak bir ticaret ağı oluşturmaya çalışmaktadır. Bu ticaret ağını oluştururken AB, diğer ülkelerle Serbest Ticaret Anlaşması yaparak diğer devletlerle arasındaki ticari ve teknik bariyerleri ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Böylece AB hem kendisi için hem de ilişki içine girdiği ülkeler için çevreyi ve çalışma şartlarını geliştirecek şekilde sürdürülebilir bir kalkınmayı sağlamaya çalışmaktadır. Bu sayede AB söz konusu ülkelerle yaptığı ikili ilişkilerini öncelikli olarak ekonomik daha sonra sosyal ve siyasal alana doğru yaymaya çalışmaktadır.

Şili Latin Amerika'nın önemli ülkelerinden biridir. Oldukça köklü bir tarihe sahip olmasının yanında, neo-liberal politikalarla yürütülen bir ekonomiye sahip olan Şili, tarım ve bakır madeni konusunda dünyanın önemli tedarik merkezlerinden biridir. Şili'nin Latin Amerika'daki en güçlü kurumlara ve bono piyasasına sahip olması, dünyanın birçok yerinden Şili'ye yatırım yapılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle Şili, dünyadaki önemli cazibe merkezlerinden biri durumundadır.

Hem Avrupa Birliği'nin ticaret politikası hem de Şili'nin ekonomik açıdan güçlü durumu, Avrupa Birliği'ni Şili ile ilişki kurmaya itmiştir. İki taraf arasındaki ilişkiler Dünya Ticaret Örgütü'nün politikaları kapsamındaki tüm alanlarda yapılmak istenmektedir. Bu alanlar ise mal, hizmet, kamu alımları, sermaye ve yatırımların liberalleşmesi, fikri ve sınai hakların korunmasını içermektedir.

İki taraf arasındaki ilişkiler 1996 yılında başlamış olup 2000'li yıllarda Şili'de başlayan demokratik dönüşümden sonra gün geçtikçe gelişmeye devam etmiştir. Öyle ki 2002 yılında hem Serbest Ticaret Anlaşması hem de Ortaklık Anlaşması yapılmıştır. Söz konusu anlaşmalar doğrultusunda da öncelikli olarak ekonomi alanında başlayan ilişkiler siyasi diyalog, güvenlik gibi alanlarda da gelişme göstermeye başlamıştır. 1996 yılında başlayan ve gün geçtikçe gelişen ilişkiler sonucunda hem AB hem de Şili birbirleri için vazgeçilmez olmuşlardır.

Yakın zamanda ise Şili'nin AB için ayrıcalıklı ortak olduğuna dair söylemler gündeme gelmeye başlamıştır. Ancak AB, hemen hemen tüm üçüncü ülkelerle benzer ve belki de daha yoğun ilişki içine girmektedir. Örneğin Arap Baharı sonrasında Tunus ile AB arasında 19 Kasım 2012'de daha yoğun siyasi ve ekonomik işbirliğini içeren bir anlaşma imzalanmıştır. Dolayısıyla Şili, AB için bir ayrıcalıklı ortak durumunda değildir. Ancak AB için Latin Amerika'daki en önemli ortaklarından biri durumundadır. Şili'nin 2000'lerden itibaren demokratik dönüşüm için sergilediği çalışmalar, yaptığı reformlar ve ekonomik olarak güçlenmesi AB'nin Şili'ye olması gerekenden daha fazla önem vermesi gerektiğini hissettirmiştir. Bu kapsamda da AB, Şili ile daha yoğun ve derin işbirliği içine girerek hem kendisi için güçlü bir Pazar oluşturmaya çalışmaktadır hem de bu pazarın sağlıklı ve istikrarlı işleyebilmesi için Şili'nin ekonomik, sosyal ve siyasi olarak kalkınıp istikrarlı bir duruma gelmesi için uğraşmaktadır. Bu nedenle AB ile Şili arasındaki ilişkileri ayrıcalıklı bir ilişki olarak düşünmek yersiz ve AB'nin üçüncü ülkelere yönelik olarak yapmaya çalıştığı politikalarına haksızlıktır. Çünkü AB, ekonomik ve sonrasında olarak geliştirmeye çalıştığı ilişkiler doğrultusunda küresel bir güç olma yolunda da önemli bir adım atarak kendi başına ve tek sesli olarak hareket edebilme kabiliyetine de erişme imkanı yakalayacaktır. Şili ise ticarete liberalleşmeyi sağlamak için

AB'yi bir araç olarak kullanmakta ve bu yüzden AB'nin önemli müttefiklerinden biri olmaya çalışmakta ve AB ile ilişkilerini her geçen gün geliştirerek sürdürmektedir. Ancak Şili, AB ile ilişkileri sayesinde ekonomik, sosyal ve siyasi açıdan önemli değişimler geçirmiştir. Bu ilişkiler sayesinde Şili sağlık hizmetleri, yaşam standartlarının gelişimi, eğitim gibi konularda AB standartlarını yakalamıştır. Bununla birlikte Şili'de demokrasinin gelişimi, insan haklarının korunması, hukukun üstünlüğü gibi AB için önemli olan değerlerde önemli aşamalar kat edilmiştir. Bunların yanında Şili de neo-liberal çerçevede oluşturduğu ekonomi politikası sayesinde dünyaya açılacak ve dünya piyasasında rekabet edebilecek bir duruma gelmiştir. Öyle ki Şili pek çok devleti derinden etkileyen küresel ekonomik kriz karşısında istikrarlı bir ekonomisi olduğunu ve krizin etkilerine karşı koyduğunu göstermiştir. İlişkilerin yoğun ve derin bir şekilde devam etmesi durumunda Şili, ekonomik olarak güçlenebilecek, aynı zamanda AB ile yakın ilişki kurması ve AB değerlerini benimsemesi çerçevesinde demokrasinin, hukukun üstünlüğünün, insan haklarının korunması gibi alanlarda da gelişmeler daha da artacağından siyasi açıdan da istikrarı sağlanacaktır. Ekonomik ve siyasi anlamda sağlanan istikrar neticesinde Şili, yabancı yatırımcılar için cazibesini artıracaktır. Bu nedenle AB için Şili, Şili içinse AB çıkarları gereği önemlerini korumaya devam edecektir.

KAYNAKLAR

- <http://ec.europa.eu/world/agreements/downloadFile.do?fullText=yes&treatyTransId=2001>, (29.12.2015).
- <http://ec.europa.eu/world/agreements/downloadFile.do?fullText=yes&treatyTransId=2802>, (30.12.2015).
- http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2004/september/tradoc_113809.pdf, (27.12.2015).
- http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2004/december/tradoc_120832.pdf, (28.12.2015).
- http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/march/tradoc_127982.pdf, (27.12.2015).
- http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/march/tradoc_128045.pdf, (29.12.2015).
- <http://www.eu2005.lu/en/actualites/conseil/2005/05/26ue-chili/index.html>, (26.11.2015).
- “11 th EU-Chile Association Committee”, http://eeas.europa.eu/chile/docs/ac_joint_press_2013_en.pdf, (30.12.2015).
- “1973: President overthrown in Chile coup”, http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/september/11/newsid_3199000/3199155.stm, (26.12.2015).
- “Countries and Regions”, <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/chile/>, (28.12.2015).
- “EU-Chile Association Agreement”, <http://www.esf.be/new/wp-content/uploads/2009/09/eu-chile-association-agreement-2002.pdf>, (20.11.2015).
- “EU-Chile Relations”, <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.rex-opinions.18529>, (29.12.2015).
- “EU, Latin America and Caribbean Leaders Deepen Partnership for the Next Generation”, http://eeas.europa.eu/top_stories/2015/150610-11_eu-celac_kick-off_en.htm, (29.12.2015).
- “EU Relations with Republic of Chile”, http://eeas.europa.eu/chile/index_en.htm, (28.12.2015).
- “International Cooperation: Chile”, http://ec.europa.eu/research/energy/eu/index_en.cfm?pg=policy-intl-coop-chile, (22.11.2015).
- “İlk Yerli Halktan Günümüze Şili Tarihi”, http://www.latinulkeler.com/Makaleler/latin_amerika_tarihi/sili_tarihi.php, (26.12.2015).
- “Regional Trade Agreements”, <https://www.gov.uk/guidance/regional-trade-agreements-with-chile-mexico-south-africa-europe-gulf-states-mediterranean-mercosur-and-the-caribbean>, (24.11.2015).
- “Summits in Latin America This Week”, http://eeas.europa.eu/top_stories/2013/250113_latinamerica_en.htm, (30.12.2015).
- Ahearn, R.J. (2011). Europe’s preferential trade agreements: status, content and implications, *CRS Report*, No. 7-5700.
- Aydın, İ. S.(2011). *Şili raporu*, Ankara: İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi.
- Bozkurt, H. Y. (2013). *Şili ülke raporu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Bumin, B. (2007). *Şili'nin temel ekonomik göstergeleri ve şili-türkiye dış ticareti*, İzmir: İzmir Ticaret Odası Yayınları.
- Chumacero, R.A., Fuentes, J. R. and Hebbel, K. S. (2015). Chile’s free trade agreements: how big is the deal?, <http://repec.org/esFEAM04/up.16719.1080661396.pdf>, (22.11.2015).
- Commission of European Communities (1995), “on the strengthening of relations between the European Union and Chile”, *Communication from the Commission to Council and the European Parliament Final Report*, No. 232, Brussels.
- Dominiquez, R.(2006). A new generation of agreements between the eu and latin america: the cases of mexico and chile”, *Jean Monnet/Robert Schuman Paper Series*, 6(13), 1-13.

- _____ (2015), *EU Foreign Policy towards Latin America*, London: Palgrave.
- Dtm (2002). *Şili*, Ankara: DTM Yayınları.
- Dur, A. (2007). EU trade policy as protection for exporters: the agreements with mexico and chile, *Journal of Common Market Studies*, 45(4), 833-855.
- Eeni (2015). European Union Chile Free Trade Agreement, <http://en.reingex.com/EU-Chile.shtml>, (22.11.2015).
- Esa (2014). *EU-latin america relations*, Cardiff: Cardiff University Press.
- Eurochile (2015). Memorandum of understanding on cluster cooperation signed with chile, http://www.clustercollaboration.eu/chile/-/asset_publisher/A7zdT8hYA61G/content/memorandum-of-understanding-on-cluster-cooperation-signed-with-chi-1;jsessionid=0B44EFFB8EA6BFED8AF03E0E53F920DB, (25.11.2015).
- European Commission (2006). Chile Country Strategy Paper, http://eeas.europa.eu/chile/csp/02_06_en.pdf, (28.12.2015).
- _____ (2007). Chile Country Strategy Paper 2007-2013, http://eeas.europa.eu/chile/csp/07_13_en.pdf, (30.12.2015).
- _____ (2015). Policy-Chile, <https://ec.europa.eu/research/iscp/index.cfm?lg=en&pg=chile>, (23.11.2015).
- Garcia, M. (2004). Trade in european foreign relations: the eu-chile free trade agreement, *Post-Graduate Student Conference on European Foreign Policy*, London: London School of Economics.
- Grugel, J. (2002). spain, the eu and latin america: governance and identity in *european union*, Conference, Foresight Centre, University of Liverpool, October 12, 2002.
- International Business Publications (2012), *Chile: company laws and regulations handbook*, New York: International Business Publications.
- Krakowski, M. (2008). The relations between the european union and latin america and caribbean: current state and perspectives, *Intereconomics*, 43(2), 112-120.
- Leslie, W. (2009). Power, governance and ideas in chile's free trade agreement policy, *GIGA Working Papers*, No. 112.
- Moreira, M. M. ve Blyde, J. (2006). "Chile's Integration Strategy: Is There Room for Improvement?", *ITD Working Paper*, 21, 1-50.
- Nowak, F., Helzer, D. ve Vollmer, S. (2007). The free trade agreement between chile and the eu: its potential impact on chile's export industry, *Econometrics and International Development*, 7 (1), 99-120.
- _____ (2008), "The Role of Transport Costs, Tariffs and the Real Exchange Rate in Chile's Export Trade with the EU: An Augmented Gravity Model Approach", Edward Shinnick (ed.), *Public Finance, Monetary Policy and Market Issues*, Berlin: Lit Verlag.
- Örmeci, O. (2014). Şili'nin Demokratikleşme Tarihi, *Uluslararası Politika Akademisi*.
- Rayfuse, R.G. (2004). *Non-Flag state enforcement in high seas fisheries*, Boston: Martinus Nijhoff Publishers.
- Sargutan, A. E. (2015). Şili Sağlık Sistemi, <http://www.sargutan.com/SILI%20SAGLIK%20SISTEMI.pdf>, (27.12.2015).
- Scherlin, A. (2008). *Has the association agreement between european union and republic of chile fulfilled its purposes?*, Master Thesis, https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/21095/1/gupea_2077_21095_1.pdf, (30.12.2015).
- Woolcock, S. (2007). European union policy towards free trade agreements, *ECIPE Working Paper*, 3, 1-15.
- Wu, C. H. (2012). Foreign direct investment as common commercial policy: eu *external relations law and policy in the post-lisbon era*, Berlin: TMC Asser Press.
- Yılmaz, N. (2008). *Avrupa birliği ortak ticaret politikası ve türkiye tarımının uyumu*, Yayımlanmamış AB Uzmanlık Tezi, Ankara: T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Akçay, E. Y. (2017). AB'nin şili ile ilişkileri, *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 47-57.